

ISSN2464-0344

Res novae

Revija za celovito znanost
Journal for Integrated Science

José Ignacio Murillo

SOUL, SUBJECT AND PERSON:
A BRIEF HISTORY OF WESTERN HUMANISM

Janez Dominik Herle

TRINITARIČNI VIDIK DUHOVNOSTI PRI AVGUŠTINU,
MARIJI OD UČLOVEČENJA IN FAVSTINI KOWALSKI

Renato Podbersič

IZVOLJENI ALI PREKLETI? MED ZAVRAČANJEM IN SPREJEMANJEM:
KATOLIŠKA CERKEV NA SLOVENSKEM IN JUDJE

Laris Gaiser

ECONOMIC INTELLIGENCE IN THE SLOVENIAN ENVIRONMENT

Paolo Malaguti

THE REFORM OF THE PORT SYSTEM AUTHORITIES IN ITALY

Paolo Malaguti

THE DIRECTIVE 2009/16/EC ON PORT STATE CONTROL:
ESTABLISHING COMMON CRITERIA AGAINST SUBSTANDARD SHIPPING

Fakulteta za poslovne vede, Katoliški inštitut
Faculty of Business Studies, Catholic Institute

LETNIK 4 • 2019 • ŠTEVILKA 1

Res novae

Res novae: revija za celovito znanost

Izdajatelj in založnik:

Fakulteta za poslovne vede, Katoliški inštitut

Naslov uredništva:

Res novae, Krekov trg 1, 1000 Ljubljana

Odgovorni urednik:

Andrej Naglič

Glavni urednik:

Simon Malmenvall

Spletni naslov:

<http://www.katoliski-institut.si/sl/raziskovanje/res-novae>

E-pošta:

res.novae@kat-inst.si

Uredniški odbor:

Philip Booth (Institute of Economic Affairs, London, Velika Britanija),

Andres Fink (Pontificia Universidad Católica Argentina, Facultad

de Ciencias Sociales, Buenos Aires, Argentina), José Ignacio Murillo

(Universidad de Navarra, Instituto Cultura y Sociedad, Pamplona,

Španija), Aniko Noemi Turi (Katoliški inštitut, Fakulteta za poslovne

vede, Ljubljana, Slovenija), Mitja Steinbacher (Katoliški inštitut,

Fakulteta za poslovne vede, Ljubljana, Slovenija), Anton Stres

(Katoliški inštitut, Fakulteta za poslovne vede, Ljubljana, Slovenija),

Zoran Vaupot (Katoliški inštitut, Fakulteta za poslovne vede,

Ljubljana, Slovenija).

Leto izida: 2019

Tisk:

Primitus d. o. o., Ljubljana

Oblikovanje in prelom:

Breda Sturm

Naklada:

200 izvodov

Letna naročnina:

28€ (Slovenija), 40€ (Evropa), 57\$ (ostalo navadno),

66\$ (ostalo prednostno)

ISSN (tiskana verzija): 2464-0344

ISSN (elektronska verzija): 2464-0352

Res novae

*Revija za celovito znanost
Journal for Integrated Science*

SPIRITUS
AUTEM
VIVIFICAT

LETNIK 4 • 2019 • ŠTEVILKA 1

Vsebina

José Ignacio Murillo

Soul, Subject and Person:
A Brief History of Western Humanism

7

Janez Dominik Herle

Trinitarični vidik duhovnosti
pri Avguštinu, Mariji od Učlovečenja
in Favstini Kowalski

30

Renato Podbersič

Izvoljeni ali prekleti?
Med zavračanjem in sprejemanjem:
katoliška Cerkev na Slovenskem in Judje

56

Laris Gaiser

Economic Intelligence in the Slovenian Environment

80

Paolo Malaguti

The Reform of the Port System Authorities in Italy

99

Paolo Malaguti

The Directive 2009/16/EC on Port State Control:
Establishing Common Criteria against Substandard
Shipping

117

UDK: 27-284:27-144.89
1.01 izvorni znanstveni članek

Janez Dominik Herle

magister teologije, doktorski študent teologije
(Teološka fakulteta Univerze v Ljubljani)

Trinitarični vidik duhovnosti pri Avguštinu, Mariji od Učlovečenja in Favstini Kowalski

Izvleček: Sveta Trojica – Oče, Sin in Sveti Duh – se ljudem razodeva v prostoru in času. Na podlagi razodevanja Svete Trojice sv. Avguštinu, sv. Mariji od Učlovečenja in sv. Favstini Kowalski se približujemo odnosom, ki potekajo znotraj Trojice same. Živost odnosov med osebami Svete Trojice, ki jo doživlja mistik/mistikinja, se želi kot studenec razlivati na ljudi. Bog se hoče družiti s svojim ljudstvom in tako si Sveta Trojica v človeku pripravlja svoje prebivališče. Pri tem ima posebno vlogo Jezus Kristus, saj se je Bog preko njega približal človeku in »postal podoben ljudem« (Flp 2,7). Razumevanje odnosov, ki potekajo znotraj Trojice, pomaga vernikom pri poglobljanju odnosa z Bogom ter pri izboljšanju njihovih medsebojnih odnosov. S pomočjo primerjalne metode spoznavamo naravo odnosov v Trojici, teološko osvetljujemo sadove doživetij obravnavanih avtorjev in jih aktualiziramo.

Ključne besede: Sveta Trojica, odnosi, mistična poroka, Ženin, očiščenje, zrenje, človeška duša

Trinitarian View of Spirituality in Augustine, Mary of the Incarnation, and Faustina Kowalska

Abstract: The Holy Trinity – Father, Son, and the Holy Spirit – reveals themselves to the people in space and time. From revealing of the Holy Trinity to Saint Augustine, Saint Mary of the Incarnation and Saint Faustina Kowalska, we are approaching to the relationships that go on inside of the Holy Trinity. The liveliness of the relationships between the persons of the Holy Trinity, which is experienced by the mystic(s), wants to splatter like a spring on people. God wants to socialize with His people and, therefore, the Holy Trinity is preparing its residence in men. Jesus Christ has a special role in this – through Him, God approached to man and “was made in the likeness of men.” (Phil. 2,7) Understanding of the ongoing relations within the Trinity helps the believers at deepening their relation with God and improvement of their inter-personal relationships. With the assistance of the method of comparison, the nature of the relations within the Trinity is known; additional theological light is shed on the fruits of the experiences of the studied authors which are then actualized.

Key words: Holy Trinity, relations, mystical marriage, Groom, purification, seeing, human soul

Uvod

Skozi primerjalno metodo bomo poskušali spoznati, na kakšen način je obravnavane avtorje spreminjal stik s Sveto Trojico in kako se je ta sprememba kazala v poglobljanju odnosa z Bogom ter v odnosih do soljudi. Osvetlili bomo pomen zakramentov v njihovih življenjih; kakšno vlogo so

ti imeli pri njihovem bogatem duhovnem življenju. Eden izmed temeljnih ciljev tega članka je raziskati odnose, ki vladajo v Sveti Trojici. Vloga Očeta do Sina in Svetega Duha, vloga Sina do Očeta in Svetega Duha ter vloga Svetega Duha do Očeta in Sina je bistvena, če hočemo bolje spoznati Sveto Trojico. Tako bomo v prvem delu članka spoznali življenje sv. Avguština (njegovo iskanje Boga) ter njegovo pisanje o Sveti Trojici. V drugem delu se bomo srečali z življenjem sv. Marije od Učlovečenja in поблиže spoznali njeno mistično pot. Prav posebej se bomo posvetili njenemu doživljanju Svete Trojice v mistični poroki in poskušali analizirati besedila, ki se nanašajo na mistično združitve. V zadnjem delu se bomo posvetili opisu življenja sv. Favstine Kowalske, njenemu doživljanju Svete Trojice, predvsem osebi Jezusa Kristusa, ki jo je določil za poslanko božjega usmiljenja. S pomočjo analize metode bomo skušali razumeti naravo Svete Trojice in pomembnost združitve z Bogom, ki jo je sestra Favstina doživljala v mistični zaroki in mistični poroki.

V članku bomo s pomočjo analize metode izluščili stičišča božjega in človeškega. Pri tem bomo na poseben način obravnavali osebo Jezusa Kristusa, saj se je Bog preko njega približal človeku in »postal podoben ljudem« (Flp 2,7). Poleg tega bomo skušali ovrednotiti pomen in učinek Jezusovega vstajenjskega dogodka pri avtorjih. Predvsem bomo preučevali dogodek mistične poroke v luči Jezusovega vstajenja.

Sveta Trojica pri Avguštinu

Svetega Avguština lahko označimo kot velikega iskalca rešitve in modrosti. V svoji iskrenosti, da bi »prodrl stvarjem do dna«, se je srečeval z različnimi pogledi na svet, z različnimi

filozofijami, ki so mu bile v njegovem času na voljo. Šele kasneje je spoznal, da filozofija sama po sebi ni zadostna za spoznavanje osebnega Boga. Lahko pa filozofija postane zelo dobro orodje teologije, kar lahko sklepamo na podlagi zgodovine Cerkve.

Za pravilno razumevanje Avguštinovega pisanja o Sveti Trojici moramo poznati okoliščine tedanjega časa, ki so temu pisanju botrovale: »Avguštinova Trojica spada torej v kontekst pravkar teološko rešenega arijanskega vprašanja, ki pa je ostajalo odprto na nacionalni ravni. In ravno tedaj so v Afriko prihajali germanski Vandali, po verovanju arijanci. Med njihovim obleganjem pristaniškega Hipona je tamkajšnji škof Avguštin stopil s tega sveta pred Trojico, potem ko je prehodil dolgo in pretresov polno življenjsko pot.« (Avguštin 2014, 4) Prav presenetljivo je, kako so v zgodovini Cerkve mnoge herezije spodbudile razmišljanje filozofov, teologov, svetnikov. Lahko bi rekli, da so mnoge herezije (tu mislimo tudi na arianizem) dale povod in spodbudile h poglavljenemu razmisleku o božjih stvarnostih.

V prvem delu knjige *O Trojici* nam Avguštin razgrne namen svojega pisanja o Trojici:

»S pomočjo Gospoda, našega Boga, bom torej po svojih močeh poskusil obrazložiti prav tisto, kar od nas zahtevajo: da je Trojica eden in edini in pravi Bog in kako prav pravimo, verujemo in razumemo, da so Oče, Sin in Sveti Duh ene substance ali enega bistva. Tako se naši nasprotniki ne bodo počutili nekako izigrane zaradi naših izgovorov, ampak bodo v resnici izkusili, da je to, kar morejo zreti najbolj očiščeni duhovi, tisto največje dobro. Oni sami pa ga zato ne morejo uzreti in dojeti, ker se šibkost pogleda (*acies invalida*) člo-

vekove duše ne more postaviti v tako veličastno luč, če se ne krepí in se ne hrani s pravičnostjo, ki izvira iz vere (Rim 4,13).« (33–34)

Avguštinov načrt je torej predstaviti tri osebe Svete Trojice v svoji enosti, v neločljivosti enega bistva. S tem se podaja na težavno pot, na kateri mora biti razum očiščen in okrepljen s strani božje luči, prav tako pa mora biti volja v vsej iskrenosti naravnana na božje. Vsakdo torej, ki se hoče približati skrivnosti Svete Trojice, mora tudi sam krepostno živeti in hrepeneti po Bogu.

Avguštin nam razjasni način delovanja Svete Trojice, njene-ga neločljivega delovanja, saj zapiše:

»O tem, kar zadeva čutno razodevanje Svetega Duha tako po podobi goloba kot po ognjenih jeziki, ko je njegova substanca, sovečna in enako nespremenljiva kot Očetova in Sinova, podrejena in služéča ustvarjenina prikazala z gibi in oblikami, čeprav se ni združila v enost njegove osebe – tako je bilo z mesom, kar je namreč postala Beseda; o vsem torej, kar zadeva to, si ne upam reči, da bi se kaj takega zgodilo že prej. Brez zadržka pa rečem, da Oče, Sin in Sveti Duh, Bog Stvarnik enega in istega bistva (*substantiae*), vsemogočna Trojica delujejo neločljivo.« (208)

Avguštin pride do pomembnega spoznanja, da je Trojica neločljiva glede na substanco. To pomeni, da kadarkoli se je v zgodovini človeštva nekemu prikazal Jezus v svoji človeški obliki (kot učlovečena Beseda), se je skupaj z njim prikazala celotna Trojica. Tako bolje razumemo Jezusove besede:

»Kdor vidi mene, vidi tistega, ki me je poslal.« (Jn 12,45) Kakor je božja substanca tista, po kateri je Sveta Trojica med seboj neločljiva, tako je tudi glede na substanco Trojica med seboj enaka. Sveti Avguštín nam daje vedeti o enakosti Sina in Očeta glede na njuno substanco:

»Po čem naj bi bil Oče večji? Če bi bil namreč večji, bi bil večji po veličini. Ker pa je njegova veličina Sin, niti ta ni večji od svojega roditelja niti ni Oče večji od tiste veličine, po kateri je velik; torej mu je enak. Po čem pa naj bo enak, če ne po tistem, po katerem sploh je in kateremu biti in biti velik ni nekaj različnega? Preostane zatorej sklep: če Sin ni enak v enem samem pogledu, sploh ni enak. Vendar pa Sveto pismo povzdiguje glas: Ni se ljubosumno oklepal svoje enakosti z Bogom. Vsak nasprotnik resnice, ki še kaj da na apostolovo avtoriteto, je torej prisiljen priznati, da je Sin vsaj v enem, in to v kateremkoli pogledu enak Bogu. Naj izbere, katerega hoče. Na osnovi tega mu bomo pokazali, da je enak v vsem, kar je rečeno o njegovi substanci.« (242–243)

To precej pogumno Avguštínovo stališče lahko potemtakem prenesemo na kakršnokoli božjo lastnost. Lastnosti, kot so modrost, veličina, dobrota, lepota, so enake pri vsaki izmed oseb Svete Trojice. Vsaka izmed njih je torej Modrost, Veličina, Dobrota, Lepota, saj jo imajo vsi v enaki meri, čeprav je katera izmed njih posebej tako imenovana. Kljub temu menimo, da tako posebno poimenovanje, izgovorjeno s človeškimi besedami, pomaga zgolj nam ljudem, in sicer pri oblikovanju razumljivejših predstav o Sveti Trojici.

Odnos znotraj Svete Trojice in odnos Svete Trojice do človeka

Avguštin se v okviru pisanja o Sveti Trojici ustavlja pri notranji dinamiki Trojice in hoče globlje prodreti v odnose znotraj nje. Tako se ustavi pri lastnem imenu osebe, iz katerega pa še ne moremo razumeti njen odnos:

»Nikakor ne moremo reči, da je Trojica sin. Glede na to, da je rečeno: Bog je duh, je sicer mogoče na splošno reči, da je Bog svet duh, ker je Oče duh in je Sin duh, in ker je Oče svet in je Sin svet. Ker so torej Oče, Sin in Sveti Duh en Bog in ker je Bog seveda svet in je duh, se mora tudi Trojica imenovati duh in svet. Oni Sveti Duh, ki ga ne razumemo kot Trojico, ampak kot enega v Trojici – to je lastno ime (*proprie dicitur*) Svetega Duha – je označen glede na odnos, saj se nanaša na Očeta in Sina, ker je Sveti Duh duh Očeta in Sina. Iz imena pa sam odnos ni očiteno. Jasen pa je, ko ga imenujemo božji Dar. Je namreč Očetov in Sinov Dar, ker izhaja od Očeta, kakor pravi Gospod: in kakor je dejal apostol: Če kdo nima Kristusovega Duha, ni njegov. To pa je rekel o samem Svetem Duhu.« (227–228)

Iz tega razmišljanja lahko sklepamo, da odnos, ki ga ima oseba znotraj Trojice, lahko razumemo samo v povezavi z drugim (oz. z drugima dvema osebama). To je logično, saj sta za odnos potrebna vsaj dva akterja. Vsaka izmed oseb Svete Trojice je naravnana druga na drugo, vse osebe so torej v stalnem odnosu. Ne obstaja trenutek, ko ne bi bile v odnosu, ne obstaja trenutek, ko ne bi bile v ljubezni.

Sveti Avguštin nadalje poudarja: »Boga je treba iskati v notranjosti.« (293) O tem, da je naša notranjost prebivali-

šče Svete Trojice, nam daje Avguštín vedeti iz naslednjih besed:

»Oče in Sin torej pripravljata pri človeku, ki ju ljubi, prebivališče. Mar bomo zato mislili, da je Sveti Duh izključen od tega prebivanja? Kaj torej pomeni, kar je prej rekel o Svetem Duhu, ki ga svet ne more prejeti, ker ga ne vidi. Vi ga poznate, ker prebiva pri vas in je v vas? Tako tisti, o katerem je rečeno, da prebiva pri vas in je v vas, od tega prebivanja ni izključen. Razen če je kdo tako maloumen, da sodi, da se bo Sveti Duh umaknil in tako rekoč prepustil prostor večjima od sebe, ko bosta prišla Oče in Sin, da bosta prebivala pri svojem ljubitelju. Toda takemu posvetnemu mišljenju nasprotuje Sveto pismo. Malo prej namreč pravi: Prosil bom Očeta in dal vam bo drugega Tolažnika, da bo za vedno ostal pri vas. Ne bo se torej umaknil, ko bosta prišla Oče in Sin, ampak bo v istem prebivališču z njima vekomaj, ker ne pride brez njiju, niti onadva ne prideta brez njega.« (57)

Prebivanje Svete Trojice v notranjosti človeka je prav gotovo velik božji poklon človeku. Druženje Boga in človeka v intimnosti duše kaže na božjo ponižnost, na ljubezen, ki jo ima Bog do človeka, s katerim se hoče družiti.

Avguštín daje vedeti, da je za zrenje Boga, do katerega ima dostop človeška duša, nedvomno potrebno očiščenje:

»Dokler smo namreč v telesu, smo zdoma, proč od Gospoda, v veri namreč hodimo, ne v gledanju. Zrenje je namreč plačilo za vero. Da bi srca dosegla to plačilo, se očiščuje z vero, kakor je zapisano: Z vero je očistil njihova srca. Da pa se srca očiščujejo za to gledanje, potrjuje zlasti beseda: Blagor čistim v srcu, ker bodo Boga gledali. In ker je to večno

življenje, pravi Bog v Psalmih: Z dolgim življenjem ga nasitim in mu pokažem svoje rešenje. Najsi slišimo: Pokaži nam Sina, najsi slišimo: Pokaži nam Očeta, pomeni isto: ni mogoče pokazati enega brez drugega. Saj sta eno, kakor je tudi rekel: Jaz in Oče sva eno. Končno pa zaradi same neločljivosti zadošča, če včasih navedemo samo Očeta ali samo Sina, ki nas bo nasitil z veseljem pred svojim obličjem.« (54)

V trinajsti knjigi *O Trojici* Avguština piše o notranji dinamiki, ki privede do notranjega zrenja: »Kakor da bi se polagoma vzpenjali, se mi je zdelo prav preiskovati oboje: pri notranjem človeku nekakšno svojevrstno trojico – kakor smo prej iskali pri zunanjem –, da bi nato v duhu, izurjenem v nižjih stvareh, dospeli do tiste Trojice, ki je Bog – kolikor to moremo, če to sploh zmoremo, in to vsaj v ugibanju in z zrenjem kot v ogledalu.« (443) Vidimo, da je za zrenje pomemben določen proces. Notranja trojica v človeku služi kot nekakšna predpriprava pri vzponu duše, ki jo privede do zrenja Boga. Tovrstno zrenje sicer še ni zrenje Boga iz obličja v obličje, vendar se temu približuje.

Avguštinov življenjski prehod je vsekakor vplival na njegovo razumevanje Svete Trojice in na pisanje o njej. Avguština daje namreč velik pomen iskanju Svete Trojice v človeški notranjosti (duši), s tem pa nikakor ne ukinja možnosti iskanje Svete Trojice v vidnem (telesnem). Avguština nas poduča, da so v veliko pomoč pri odkrivanju Svete Trojice in pri poglobljanju odnosa z njo spomin, um in volja, saj človek »tako zagotovo najde podobo tiste prevzvišene Trojice«. (544) Za napredek vernika v odnosu do Svete Trojice mora biti navzoče prav posebno življenje, ki je podrejeno njenemu delovanju, saj: »Da bi to prevzvišeno Trojico premišljeval, gledal in ljubil, se mora nanjo nanašati vse, kar živi, da bi se

je spominjal, jo zrl in se v njej veselil.« (544) Odnosi znotraj Svete Trojice so vedno živi, pristni, neprekinjeni in, kar je najpomembnejše, polni ljubezni. Kot taki so nam lahko zgled za neprekinjen ljubeči odnos do drugih in pri ustvarjalnem izražanju ljubezni do njih.

Sveta Trojica pri Mariji od Učlovečenja

Če je bilo Avguštinovo spoznanje Svete Trojice nekoliko bolj razumsko, imamo pri mistikinji Mariji od Učlovečenja ali Marie Guyart v ospredju duhovno doživljanje Svete Trojice, še posebej v okviru t. i. mistične poroke. (Jamet 1932, 6)

Na binkoštni ponedeljek leta 1625 je Marijo presenetilo prvo trinitarično razodetje, razodetje sv. Trojice, milost razsvetljenja. Od tega trenutka dalje je Marija Guyart čutila, kako se v njej poraja močna želja po popolnem zedinjenju v mistični poroki s »sveto učlovečeno Besedo«. V obdobju od binkošti 1625 do binkošti 1627 (s povratki »noči« v letu 1625) je Marija od Učlovečenja živela v stanju, kjer sta se veselje in trpljenje medsebojno prepletala: »Gospod se ji je dal zdaj nejasno videti, zdaj se ji je odtegnil, in je pustil v duši večje hrepenenje in večje prepričanje o velikanskem nesorazmerju med Božjim veličastvom in njeno majhnostjo. V Božji luči dobijo grehi in nepopolnosti razsežnost in neenakost, ki jo zaslutiš; pokaže se to kot nekaj nezdružljivega.« (Oury 1988, 21)

Marijino doživljanje nepopolnosti v luči popolnosti Boga nas spomni na besede četrtega lateranskega koncila (1215), ko izjavlja: »Ne moremo navesti med Bogom in stvarjo nobene tolikšne podobnosti, da bi ne bilo treba navesti še večjo nepodobnost.« (Strle 1977, 74) Čeprav se je Sveta Trojica Mariji

razodevala osebno, nobene človeške besede ne bi mogle v polnosti izraziti tega, kar je doživela. Marija od Učlovečenja si je kljub temu izbrala analogno govorico, tisto govorico, ki je »beseda Molka in molk Besede, zato molči s tem, da govori in govori tako, da molči«. (Forte 1987, 24)

Pisateljica Guy-Marie Oury piše o takratnem Marijinem duhovnem stanju:

»Od velikega tedna l. 1626 je v kontemplaciji gledala Božje lastnosti, neizmerno in večno Božjo veličino, ki je vir vsega dobrega in lepega, in vsako izmed Božjih popolnosti. To občutje se je nadaljevalo leto dni, nato pa je mlada žena za-slutila, da se pripravlja nekaj velikega in da jo Bog pripravlja na veliko milost, ki bo spremenila njeno življenje: to je bilo drugo trinitarično, na Sveto Trojico nanašajoče se razodetje, in mistična poroka z Besedo na binkošti l. 1627: Duši se je dozdevalo, da ji je bil Kristus dan v last, da bi se ga mogla veseliti po mili volji, in če smem reči, tudi vse njegove dobrine so jima bile skupne. Tako je bila sklenjena zveza z Besedo, ki se je polastila duše, jo držala tako rekoč ujeto in si jo popolnoma osvojila. V istem trenutku je Marija spoznala, da ji Sveti Duh daje delovati in ji glede odnosov do Besede navdihuje čustva in vedenja neveste. Stanje mirujoče posesti je sledilo stanju hrepenenja in pričakovanja; iz obdarjene duše se je dvignila notranja pesem; to je bilo neke vrste »ljubezensko zamaknjenje«, čisto v začetku skoraj neprestana notranja samota v takšni intimnosti z Ženinom, ki je nič ni motilo: ‚O Bog, kako tesna je ta združitev! Tu se ljubezen prepleta z ljubeznijo in reči moreš z Bogom: Moj Ljubi je moj in jaz sem njegova.‘« (Oury 1988, 21)

Marija je v tem dogodku potegnjena v samo življenje Svete Trojice. Zopet je Jezus Kristus tisti, ki ji razodeva Trojico, ki jo vpeljuje v bistvo njenega delovanja. Tudi za Marijo od Učlovečenja veljajo naslednje besede: »Ujemanje ojkonomije in imanence skrivnosti je očitno v liku Jezusa Kristusa, učlovečenega Božjega Sina, Božje Besede, prosojne podobe nevidnega Boga (Kol 1,15). Božji Sin, ki je postal človek, je razlagalec Boga Očeta; vendar nam je njegova ‚razlaga razumljiva‘ šele po delovanju Svetega Duha, ki je izlit v našo notranjost.« (Sorč 2000, 53)

Mistična poroka

Milost mistične poroke je bila sveti Mariji od Učlovečenja podarjena v prvem obdobju življenja, ko je bila stara sedemindvajset let. Izraz mistična poroka uporabljaja, kakor bomo videli v nadaljevanju, Marija sama. V svojih zapisih navaja tudi sopomenko združenje. V mistični zvezi se namreč zgosti vse tisto, kar sestavlja nosilni steber združenja Boga s človekom. Besedila nam razodevajo, da je bilo sveti z mistično poroko podarjeno neko novo dostojanstvo intimne povezanosti z Jezusom Kristusom. Marija ga imenuje »stanje soproge«. To stanje je vse do konca njenega življenja prevladovalo nad ostalimi. (Jamet 1930, 498)¹

Poročilo iz leta 1625 govori naslednje:

»Naš Gospod me je ponovno dvignil k spoznanju skrivnosti Presvete Trojice na način, ki je bil ves iz ljubezni. Veličina

1 Za dodatno osvetlitev obravnavane teme: Jamet 1929–1939; Martin 1981.

(Presvete Trojice) mi je bila pokazana v enosti treh božjih oseb povsem drugače kakor (takrat), ko sem bila poučena o tem, kar se nanaša na spoznanje in ljubezen. Prvič sem bila namreč bolj v občudovanju kot v ljubezni in okušanju/slasti, tokrat pa sem bila bolj v okušanju/slasti in ljubezni kot v občudovanju. Gledala sem medsebojno priobčevanje treh oseb, kakor sem to videla prvič, vendar sem bila (tokrat) bolj obširno poučena o večnem rojevanju Besede. O, kako je to neizrekljivo, da Oče v zrenju samega sebe rojeva svoj drugi jaz, ki je njegova Podoba in njegova Beseda; (kako je to neizrekljivo) da to rojevanje ne preneha, da je ta Beseda enaka svojemu Očetu v moči, veličini, veličastju; (kako je to neizrekljivo) da Oče in Beseda po vzajemni ljubezni drug drugega proizvajata Duha ljubezni, ki jima je enak v vsem. /... / To stanje je resnična blaženost, ker ne samo, da nekdo spoznava Boga, pač pa ga z ljubezenskim hranjenjem tudi uživa, da je duša nahranjena na neizrekljiv način.« (Jamet 1929, 204)

»Ko sem bila torej v tej dejavnosti /... /, sem pozabila na osebo Očeta in Svetega Duha in sem se znašla vsa pritegnjena v božjo Besedo, ki je ljubkovala mojo dušo, kakor da bi bila njena in njej lastna. (Beseda) ji je dala izkusiti, da je po združenju in močnem objemu, v katerem jo je imela ujeta, vsa njena in da je (duša) vsa od Besede. Obenem se je duši zdelo, da se ji (Beseda) daje uživati njej v veselje in, če si drznem reči, tudi vse dobrine so (jima) bile skupne. Ko se je moja duša videla tako bogato v okušanju teh neskončnih dobrin, te Večne Besede, si je vseeno želela, da bi s sladko privolitvijo postala njena ujetnica. /... / O, kako je okušanje sladko! To je labirint ljubezni, v katerem je človek omamljen in sveto očaran. Človek ne ve zase, ker je izgubljen v oceanu ljubezni, ki vse posrka vase. /... / Ko rečem, da je Beseda

držala mojo dušo ujeta, želim s tem reči, da jo je tako tesno držala v objemih, da (duša) ni mogla (početi) nič drugega. Od časa do časa me je žarek svetlobe spomnil na Očeta in Svetega Duha ter mi povzročil neke vrste očitek, da sem pozabila nanju. V istem trenutku sem ju počastila, jima izkazala predanost in ljubezen ter se vrnila v objeme Besede. Kljub temu da sem v sebi čutila delovati Besedo, nikakor nisem zapustila enosti Bistva. Spoznala sem, da je Beseda resnično Soprog duše.« (206–207)

O poročilu iz leta 1633 Alenka Godnič med drugim zapiše:

»Tako kot v pismu Dom Raymondu tudi v Poročilu 1633 najdemo izraz ujetništvo, ugrabitev. Beseda jo je ,tako tesno držala v objemih, da (ona) ni mogla drugega kot (to) prenašati' (*qu'il la tenait si serree dans ses embrassements qu'elle ne pouvait que patir*). Na tem mestu nam besedilo razloži, da pomeni ujetništvo pravzaprav tako tesen objem ali z drugo besedo tako intenzivno združenje, da mistikinja nima moči za nič drugega.² In obratno. Objem je obojestranski, združenje vključuje oba, On je ves v njej, in ona je vsa v Njem.« (Godnič 2004, 63)

V tem poročilu lahko zasledimo neki novi element, ki ga v predhodnem poročilu ni mogoče zaslediti. Novi element se nanaša na odnos sv. Marije od Učlovečenja do Očeta in

2 Kakor na več mestih opozarja že mistikinja sama, ne gre za dogajanje, ki bi imelo kakršno koli zvezo s čuti. V prvem življenjepisu sv. Marije od Učlovečenja, ki ga je nekaj let po njeni smrti izdal njen sin, najdemo dolgo razlago o nadnaravnih objemih. Klavdij jih interpretira kot ljubezenske vezi: »*Une liaison d'amour, qui avec des affections unisantes /... / serre si étroitement l'ame avec Dieu, dans un attouchement substantiel et sensible.*« (Jamet 1929, 205)

Svetega Duha neposredno po mističnem združenju. Omenjen je »žarek svetlobe« (*un rayon de lumiere*), ki je sv. Marijo od Učlovečenja na trenutke spominjal na Očeta in Svetega Duha ter ji zbudil neke vrste očitke.³ Marija jima je zato takoj izkazala dejanje »čaščenja« (*des actes d'adoration*), »predanost« (*soumission*) in ljubezni in se nato ponovno zgubila v objemih Besede. (64)

Izrednega pomena je stavek, ki ga je v nadaljevanju najti v poročilu. Stavek nam razkriva, v kakšnem razmerju je sv. Marija od Učlovečenja po mistični poroki z imanentno Trojico: »Kljub temu da sem v sebi čutila delovati Besedo, nikakor nisem zapustila enosti Bistva.« (*je ne sortais point de l'unité de l'Essence*)

Godničeva zapiše: »Stavek je z vidika nauka Cerkve sporen. Izraz bistvo (*substantia*) se v tradiciji Cerkve že od prvih cerkvenih zborov naprej uporablja za izražanje Božje narave, ki je počelo enosti v Trojici.⁴ Stavek bi v tem kontekstu pomenil, da je bila sv. Marija od Učlovečenja z mistično poroko pritegnjena v intratrinitarično življenje Trojice, iz katerega

- 3 Iz priloženega besedila ni razvidno, kaj bi žarek svetlobe pomenil. Sklepamo lahko, da je to nekaj zunaj duše, nekaj, kar je prepoznavno z duhovnim vidom (ni denimo duhovni dotik ali okus) in ima namen spomniti. V poročilu iz leta 1654 je obširno razložena vloga Svetega Duha, ki bi bila lahko na tem mestu zaobjeta v izraz »žarek svetlobe«. (Jamet 1930, 254)
- 4 Peti vesoljni cerkveni zbor v Carigradu (553) določa: »Kdor ne priznava, da imajo Oče, Sin in Sveti Duh eno naravo in bistvo, eno moč in oblast, kdor ne priznava enobistveno Trojico, eno božanstvo, ki naj ga molimo v treh hipostazah ali osebah, tak bodi izobčen.« (Strle 1977, 180)

ni izstopila niti med neposrednim delovanjem druge Božje osebe v njej. Takšno interpretacijo je zavrnil že sin Klavdij, ki je stavek komentiral v življenjepisu že leta 1677.« (Godnič 2004, 64)

Sporni stavek Marijin sin Klavdij Martin razlaga s pomočjo besedila iz poročila iz leta 1654, v katerem najdemo jasno razlikovanje med enostjo Trojice in njenim različnim delovanjem: »Ko je sveta Beseda delovala v meni, sta Oče in Sveti Duh gledala njeno delovanje, vendar to ni oviralo enosti, ker se dojema enost in različnost brez pomešanja, in to vse na nedopovedljiv način, vsaka (božja) oseba ostaja svobodna v svojem delovanju.« (Martin 1981, 253) Klavdij, ki je imel pred seboj obe besedili, komentira: »V tej čudoviti ugrabitvi je (sv. Marija od Učlovečenja) pri božjih delovanjih razlikovala med enostjo delujočega počela in prilaščanjem delovanja posameznih (božjih) oseb.« (Jamet 1929, 207) Sporni stavek lahko torej interpretiramo z vidika izključnega odnosa, ki ga ima druga božja oseba do mistikinje. Zveza med Besedo in sv. Marijo od Učlovečenja je bistveno drugačna od odnosa, ki je med Očetom, Svetim Duhom in mistikinjo. Besedilo razodeva jasno zavest delovanja druge božje osebe v Mariji od Učlovečenja, ne da bi se to delovanje mešalo z delovanjem drugih dveh.

V zadnjem stavku poročila iz leta 1633, ki opisuje mistično združenje Jezusa Kristusa s sv. Marijo od Učlovečenja, doseže opis svoj vrh: »Spoznala in okusila sem, da je Beseda resnično Soprog duše.« (Jamet 1929, 206–207) Albert Jamet to izjavo imenuje tudi formula, ki pa v tem besedilu ni pojasnjena. Šele v poročilu iz leta 1654 najdemo razlago in jasno

opredelitev pomena,⁵ saj mistikinja piše o tovrstni resničnosti kot o mistični poroki. (Godnič 2004, 64–65)⁶

Marija je znala združevati aktivno življenje s kontemplativnim: »Kadar sem se tudi po cel dan ukvarjala z nujnimi zadevami, me ni nič moglo odtrgati od te božje prisotnosti. /... / Bog torej kliče dušo k temu notranjemu načinu življenja. Zahteva se popolna skladnost in popolna predanost Previdnosti.« Marija nam predvsem kaže na Ženina kot tistega, ki je vir prave sreče za ljudi vseh časov. Jezus Kristus je prehodil pot človeka na zemlji in vstal od mrtvih. Marija tako sodobnega človeka spominja, da se je Bog sklonil k človeku, da je torej on tisti, ki lahko izpolni človeško srce in njegova hrepenenja.

Sveta Trojica in Favstina Kowalska

Sestra Marija Favstina Helena Kowalska se je rodila 25. avgusta leta 1905 v vasi Glogowiec v sedanjem koninskem vojvodstvu na Poljskem. Jezus Kristus je sestri Favstino Kowalsko izbral za posredovalko svojega usmiljenja. (Favstina 2001, št. 47) Favstina je skozi svoje življenje izkušala mnogo milosti, med katerimi je tudi milost (z)druženja s Sveto Trojico.

Prav posebna milost, ki jo je Bog namenil sestri Favstini, je bila milost popolnega združenja z njim. Ta milost se je pri Favstini izkazala v obliki »mistične zaroke« in »mistične poroke«. (Siepak 2002) Iz zapisov lahko sklepamo, da se je Bog s sestri

5 Več v: Jamet 1929, 207.

6 Več v: Jamet 1930, 254.

Favstino na tak način prvič združil leta 1925, vendar se je tudi kasneje z njo večkrat zedinjal in tako poglabljajl njun odnos. Jezus daje Favstini vedeti, da mu združevanje z njo veliko pomeni, saj ji sporoči: »Z nobenim človekom se tako tesno in na tak način ne združujem kakor s teboj, a to zaradi tvoje globoke ponižnosti in goreče ljubezni, ki jo imaš do mene.« (Kowalska 2001, št. 587)

Pri sestri Favstini lahko prvo milost združitve z Bogom imenujemo »mistična zaroka«. (Siepak 2002) Sestra Favstina zapiše:

»Bilo je [to] v osmini praznika svetega Rešnjega telesa. Bog je napolnil mojo dušo z notranjo svetlobo, da bi ga bolje spoznala kot največjo dobroto in lepoto. Spoznala sem, kako zelo me Bog ljubi. Od vekomaj me ljubi. V času večernic sem s preprostimi besedami, ki so mi privrele iz srca, izpovedala Bogu zaobljubo večne čistosti. Od tedaj sem čutila močnejšo povezanost z Bogom, svojim Ženinom. Od takrat sem v svojem srcu imela pripravljeno celico, v kateri sem se zmeraj mudila z Jezusom.« (Kowalska 2001, št. 16)

Vidimo, da je Bog ob združitvi napolnil sestro Favstino s svetlobo in ji dal vedeti, kako močno jo ljubi. Bog je torej vedno prvi, ki priobčuje človeku ljubezen. Favstina na to ljubezen odgovori tako, da naredi zasebno zaobljubo večne čistosti. Bog tako prvokrat postane njen Ženin. Po tem dejanju jo močneje utrdi v ljubezni do njega. Tako je milost združitve z Ženinom sestra Favstina prvič prejela leta 1925, ko je ji bilo dvajset let. (št. 770)

Jezus naredi v njenem življenju korak naprej, saj ji naznani: »S teboj se želim poročiti.« (št. 912) Jezus se tako želi združiti s

sestro Favstino v »mistični poroki«. V svojem *Dnevniku* z dne 18. 3. 1937 sestra Favstina piše o tej veliki milosti: »Spoznavam notranjo poroko duše z Bogom, ki se navzven ne vidi – [to] je čisto notranje dejanje duše z Bogom. Ta milost me je pritegnila v sam žar Božje ljubezni, spoznala sem njegovo Trojstvo in absolutno enost njegove biti. Ta milost se razlikuje od vseh milosti, je tako visoko duhovna, da moj pomanjkljivi opis o njej ne more izraziti niti sence vsega tega.« (št. 1020) Favstina je potegnjena v samo središče božjega delovanja – v njegovo ljubezen. Zaveda se absolutne enosti Boga v treh osebah. Ta milost združenja je duhovno tako visoka, da je Favstina ne more v polnosti opisati. Mistična poroka je torej milost izrednega pomena. Sv. Tereza Avilska in sv. Janez od Križa dajeta izraz »mistična poroka« tistemu mističnemu združenju duše z Bogom, ki je najbolj vzvišeno stanje duše v tem življenju. (Knight 2012)

Istega dne Favstina zapiše še o učinkih, ki jo je mistična poroka imela nanjo:

»Imam zelo veliko željo, da bi se skrila. Hotela bi tako živeti, kakor da bi me sploh ne bilo. Čutim čudovit notranji nagib, da bi se še globlje skrila, da bi le Jezusovo Srce vedelo zame. Želim biti prav tiho Jezusovo bivališče, da bi se mogel v njem odpočiti. Ne dopustim ničesar, kar bi lahko mojega Ljubega zbudilo. Skritost mi daje možnost neprestanega zedinjenja z edinim mojim Ljubim. Z ustvarjenimi bitji se toliko srečujem, koliko je to všeč mojemu Ljubemu. Moje srce je vzljubilo Gospoda z vso močjo ljubezni in druge ljubezni ne poznam, saj se je moja duša že na začetku potopila v Gospoda kot v moj edini zaklad.« (Kowalska 2001, št. 1021)

Enost in enakost Svete Trojice

Do podobnih trinitaričnih zaključkov kakor sv. Avguštin pride tudi sv. Favstina. V začetku leta 1937 doživi prav posebno združenje s Sveto Trojico, pri katerem spozna, da so tri božje osebe, a en Bog:

»V nekem trenutku je božja navzočnost prežela vse moje bitje. Moj razum je postal čudovito razsvetljen v spoznanju njegovega bitja. [Bog] mi je dopustil, da sem spoznala njegovo notranje življenje. V duhu sem videla tri Božje osebe, toda njih bistvo je eno. On je sam, eden, edini, toda v treh osebah. Nobena od njih ni ne večja ne manjša, ne v lepoti ne v svetosti ni razlike, ker so eno. Eno, popolnoma eno so. Njegova ljubezen me je prenesla v to spoznanje in me združila s seboj. Ko sem bila združena z eno [Božjo osebo], sem bila prav tako združena z drugo in tretjo [Božjo osebo]; če se tako združimo z eno osebo, se združimo še z drugima dvema – prav tako kot s prvo. Njihova volja je ena, Bog je eden, čeprav so v njem tri osebe. Ko se človeku podarja ena od treh oseb, tedaj je v moči ene volje združena s tremi osebami in prepojena s srečo, ki izvira iz presvete Trojice; s to srečo se hranijo svetniki. Sreča, ki vre iz presvete Trojice, osrečuje vse, kar je ustvarjeno; tu izvira življenje, ki vse oživlja in vsemu daje življenje in od njega sprejema svoj izvor. V teh trenutkih je moja duša spoznala tako veliko Božjo radost, da jo težko izrazim.« (št. 911)

Sveta Trojica se prvič na tako intimen in globok način razodene sestri Favstini, ki je pravzaprav potegnjena v notranje življenje Trojice. Kadar je združena z eno izmed njenih oseb, je združena z vsako izmed njih. V tem združenju še bolj jasno spoznava in doživlja njihovo enost in različnost. Favstina

spoznava, da so enega bistva in da med njimi – glede na veličino, lepoto, svetost ali voljo – ni razlike. Posebno spoznanje o Sveti Trojici prejme nekoč pri sveti maši:

»Naslednjega dne je pri sveti maši pred povzdigovanjem ta duh začel peti besede: ‚Svet, svet, svet.‘ Njegov glas je bil kakor glas tisočerihi; ne da se opisati. Tedaj se je moj duh zedinil z Bogom in v trenutku sem uzrla nepojmljivo veličino in svetost Boga, hkrati pa spoznala ničnost, kakršna sem sama po sebi. Bolj jasno kot kadar koli prej sem spoznala tri Božje osebe: Očeta, Sina in Svetega Duha. Njihova bitnost pa je eno, kot tudi enakost in veličastvo. Moja duša se druži [s] temi tremi, a z besedami tega ne znam izraziti. Vendar duša to dobro razume. Kdor koli je združen z eno od teh treh oseb, je s tem združen z vso sveto Trojico, ker je njihova enota nedeljiva. To videnje, pravzaprav spoznanje, je mojo dušo preplavilo z nepojmljivo srečo zato, ker je Bog tako velik. Kar sem zdaj napisala, nisem videla s svojimi očmi kakor prej, temveč čisto notranje, čisto duhovno, neodvisno od čutil. To je trajalo do konca svete maše. Sedaj se mi to pogosto dogaja, in ne le v kapeli, temveč tudi pri delu in takrat, ko to najmanj pričakujem.« (št. 472)

Favstini so v opisanem duhovnem videnju razodete mnoge stvari o naravi Svete Trojice. V videnju spozna, da je Trojica v svojem bistvu ena (en Bog), da je enaka v vseh pogledih – nobena izmed oseb v Trojici ni večja ali manjša. Spozna, da kadar se ji razodeva ena izmed oseb Trojice, se ji hkrati razodeva celotna Trojica. Tako v tem videnju Favstina bolje spozna vsako izmed oseb Svete Trojice, saj prepoznava njihovo bistvo. Njena spoznanja o naravi Svete Trojice sovpadajo z naukom Cerkve.

Sestro Favstino Bog razsvetli glede božjih lastnosti, saj jih ji da spoznati:

»V adventu se je v moji duši zbudilo veliko hrepenenje po Bogu. Moj duh je z vso močjo svojega bistva hrepenel po Bogu. V tem času mi je Gospod podelil velika razsvetljenja v spoznavanju njegovih lastnosti. Prva lastnost, ki mi jo je Gospod dal spoznati, je njegova svetost. ... Svetost Boga je razlita na božjo Cerkev in na vsako osebo, ki v njej živi – vendar ne v enaki meri. So duše, ki so popolnoma pobožanstvene, a so tudi duše, ki komajda živijo. Drugo spoznanje, ki mi ga je podelil Gospod – to je njegova pravičnost. Njegova pravičnost je tako velika in prodorna, da sega v bistvo stvari in vse pred njim obstaja v goli resnici in nič brez nje ne more obstajati. Tretja lastnost je ljubezen in usmiljenje. Spoznala sem, da je največja Božja lastnost ljubezen in usmiljenje. Ta povezuje ustvarjeno bitje s Stvarnikom. Najbolj vzvišeno ljubezen in neskončno usmiljenje spoznavam v učlovečenju Besede, v njegovem odrešenju. Spoznala sem, da je to največja lastnost v Bogu.« (št. 180)

Favstina spozna božjo lastnost svetosti, pravičnosti in ljubezni oz. usmiljenja. Iz prvega opisa svetosti vidimo, da svetosti ni vsak deležen v isti meri (nekdo več, drugi manj). Iz tega sledi, da morajo tudi druge božje lastnosti imeti neke vrste stopnje. Največja izmed lastnosti pa je ljubezen oz. usmiljenje, iz katere pravzaprav izhajajo vse druge. Jezusa Kristusa Favstina prepozna kot najvišji izraz te lastnosti, saj je odrešil človeštvo.

Sklep

V pričujočem delu smo obravnavali življenje sv. Avguština, sv. Marije od Učlovečenja in sv. Favstine Kowalske. Osredotočili smo se na njihovo doživljanje Svete Trojice in na učinke teh doživetij/spoznanj, ki so se kazala v njihovi duhovnosti in v odnosih do soljudi. Zagotovo je med omenjenimi avtorji sv. Avguštin tisti, ki v največji oz. najnatančnejši meri opisuje odnose znotraj Svete Trojice. Iz njegovih zapisov spoznamo, da je vsaka izmed oseb Svete Trojice ljubezen, saj je sestavljena iz nje, še posebej pa velja, da je Sveti Duh ljubezen. O enakosti Svetega Duha do Očeta in Sina nam pričuje tudi sv. Marija od Učlovečenja, saj prihaja do spoznanja, da odnos med Očetom in Sinom proizvede Svetega Duha, ki je ljubezen. To Marijino dojemanje se ne razlikuje od Avguštinovega, saj ne zanika nezamenljive vrednosti Svetega Duha kot ljubezni, ampak nas vodi k njenemu izvoru. Sveti Duh kot ljubezen je torej ljubezenska vez med Očetom in Sinom. Sveta Favstina Kowalska pa nam preko svojega okušanja Boga prihaja naproti z nekoliko širšim pogledom, saj zanjo predstavlja ljubezen celotna Sveta Trojica.

Prihajamo do zaključka, da je vsaka izmed oseb Svete Trojica naravnana druga na drugo, vse osebe so torej v stalnem odnosu. Spoznamo tudi, da ne obstaja trenutek, ko ne bi bile v medsebojnem odnosu, ko ne bi živele v ljubezni. Prepoznavanje Svete Trojice kot ene in enake nam (vernikom) vzbuja čudenje in hrepenenje po poglobljanju odnosa z njo. Spoznanje enosti in enakosti Trojice omenjene avtorje potegne globlje v skrivnost trinitaričnega delovanja, kar ima za posledico spremembo njihovega lastnega življenja. Tako nam kažejo, da druženje z eno izmed oseb Trojice postane druženje s celotno Trojico. Poleg tega njihova osebna spoznanja prinašajo dra-

gocene koščke v mozaik učenja Cerkve o Sveti Trojici ter nam pomagajo na novo ovrednotiti nauk o Sveti Trojici in življenje iz njega. Zagotovo nam imajo vsi avtorji veliko povedati o odnosu z Bogom ter o odnosu, ki naj bi ga vsakdo izmed nas imel do ljudi. Naši človeški odnosi naj bi namreč vedno zrcalili odnose, ki se dogajajo znotraj Svete Trojice. Takega »zrcaljenja odnosov« pa smo kot ljudje zmožni samo, če smo s Sveto Trojico v odnosu, če smo s Trojico povezani. Iz odnosa s Presežnim namreč cvetijo karizme, ki »so v službi ljubezni, ki gradi Cerkev« (1 Kor 12). (KKC 1993, tč. 2003)

Duhovna širina omenjenih avtorjev tako postaja svetel zgled našim verskim skupnostim in vsem ljudem dobre volje pri utrjevanju verske identitete in pri izgrajevanju kakovostnejših medsebojnih odnosov. Avtorji nam lahko pomagajo pri izostritvi identitete vernika in pri graditvi bolj pristnih medsebojnih odnosov, za katere se zdi, da so v zadnjem času znatno nazadovali. Pri tej zahtevni nalogi verniki nismo sami, saj lahko računamo na pomoč ostalih članov Cerkve in na pomoč Svetega Duha, ki jo vodi.

Reference

Avguštin. 2014. O Trojici. Prev. Miran Špelič. Celje: Celjska Mohorjeva družba.

Forte, Bruno. 1987. La teologia come compagna, memoria e profezia. Alba: Paoline.

Godnič, Andreja. 2004. Mistična združitev bl. Marije od Učlovečenja z Jezusom Kristusom v luči kristološke dogme. Magistrsko delo. Ljubljana: Teološka fakulteta.

Jamet, Albert. 1929–1939. *Ecrits spirituels et historiques I., II., III., IV.* Pariz: Brouwer & CO.

Jamet, Albert. 1929. *Le Relation de 1633. V: Ecrits spirituels et historiques I.* Pariz: Brouwer & CO.

Jamet, Albert. 1930. *La Relation de 1654. V: Ecrits spirituels et historiques II.* Pariz: Brouwer & CO.

Jamet, Albert. 1932. *Le Temoignage.* Pariz: Beauchesne Editeur.

KKC – Katekizem Katoliške Cerkve. 1993. Prev. Anton Štrukelj: Ljubljana: Družina.

Knight, Kevin. 2012. *Mystical Marriage.* Catholic Encyclopedia. New Advent. [Http://www.newadvent.org/cathen/09703a.htm](http://www.newadvent.org/cathen/09703a.htm) (pridobljeno 11. avgusta 2017).

Kowalska, Favstina. 2001. *Dnevnik svete s. M. Favstine Kowalske.* Ljubljana: Cistercijanska opatija Stična.

Martin, Claude. 1981. *La Vie de la Venerable Mere Marie de L'Incarnation.* Facimile edition. Solesmes: s. n.

Oury, Guy-Marie. 1988. *Duhovni lik Marije od Učlovečenja.* Ljubljana: Župnijski urad Ljubljana-Črnuče.

Siepak, Elizabeth M. 2002. *The New Congregation of Sister Faustina. The Apostolic Movement of the Divine Mercy.* [Https://www.faustyna.pl/zmbm/en/in-the-writings-of-st-faustina/?wide=true#more-68](https://www.faustyna.pl/zmbm/en/in-the-writings-of-st-faustina/?wide=true#more-68) (pridobljeno 2. julija 2017).

Sorč, Ciril. 2000. Živi Bog: nauk o Sveti Trojici. Ljubljana: Družina.

Strle, Anton. 1977. Vera Cerkve. Celje: Mohorjeva družba.

Sveto pismo. 1996. Sveto pismo. Slovenski standardni prevod. Ljubljana: Svetopisemska družba Slovenije.